

Comuna Tîrgușor este situată în partea central-nordică a județului, la o distanță de 36 kilometri de municipiul Constanța și la 30 kilometri de municipiul Medgidia. În prezent, comuna are în subordine administrativă doar satul Mireasa (cu denumirea veche Ghelengic), aflat la 8 kilometri distanță. Comuna se află pe drumul județean 222, ce se desprinde din drumul național 2A Constanța - Hârșova și are stație de cale ferată pe linia Medgidia – Tulcea.¹ Se învecinează la nord și nord-est cu comuna Mihail Kogălniceanu, la sud cu comuna Nicolae Bălcescu, la sud-est cu comuna Siliștea și Crucea, iar la vest cu comuna Pantelimon.

Relieful este specific podișului dobrogean cu dealuri stâncoase de calcar alb, ținutul fiind străbătut de valea râului Casimcea. În vecinătatea localității se află Rezervația naturală Cheia, cu vestitele formațiuni carstice numite "Cheile Dobrogei" și Rezervația Gura Dobrogei cu peșterile "La Adam" și "Liliecilor", unde au fost descoperite numeroase dovezi ale vieții omenești din preistorie.

Denumirea veche a așezării era "Pazarli" sau "Pazarlia" ("pazar"= târg).

În *Expunerea prefectului N.T. Negulescu cu privire la situația județului Constanța între anii 1916 și 1922 / 1923* se arată că "satul Pazarlia e înființat prin anii 1852 – 1853 de tătarii emigrați din Crimeea".²

Cercetătoarea Anca Ghiață identifică în documente toponimul cu mult înainte de această dată: "Pazali (- köy)", nahia Hârșova, în registrele turcești (defter) din 1543 și 1584, care conțin evidența pe sate a sarcinilor militare ce reveneau populației musulmane colonizate în ținut, aparținând grupului de iuruci (yürük) turci și tătari. Cu denumirea "Pazarlî", kaza Babadag este menționată de călătorul turc Evlyia Celebi la jumătatea secolului al XVII lea. Așezarea este notată cu caractere slave pe harta statistică rusă ridicată în timpul războiului 1828 – 1829. Ion Ionescu de la Brad o întâlnește la 1850 cu denumirea "Pazanli". Satul "Pazarli(ya)", kaza Constanța este înscris în documentele turcești din fondurile tapiurilor emise între 1864 – 1877, ce indică posesorii de pământ cu "tapu" din satele dobrogeane.³

La sfârșitul secolului al XIX lea, comuna făcea parte din plasa Constanța, având în alcătuirea sa patru sate ("cătune"): Pazarlî – reședința comunei, Ester (oraș medieval atestat documentar la 1538, distrus în mai multe rânduri în războiul ruso –

turc 1768 – 1774, apoi în cel dintre 1828 – 1829 și în timpul Primului Război Mondial), Șeremet (Casian) și Ghelengec (sat înființat aproximativ în aceeași perioadă cu Pazarlia). Grigore Dănescu, în "Dicționarul geografic, statistic, economic și istoric al județului Constanța" caracterizează cele patru sate ca având un "aspect ca al orașelor tătărești în genere, cu case mici, rău zidite și așezate fără regulă".⁴

După aceeași sursă, la 1897, "cătunul" de reședință al comunei avea o populație de 367 locuitori alcătuind 79 de familii, în majoritate etnici turci.⁵

Vatra satului ocupa 200 ha, iar locuitorii practicau agricultura și creșterea animalelor. În Pazarlia nu exista nici o biserică ortodoxă, deși fiecare din cele patru cătune aveau câte o geamie și un hogo.⁶

La începutul secolului al XX lea, comuna era alcătuită din satul de reședință Pazarlia și satele Ester și Ghelengec (Mireasa). Componenta etnică s-a modificat în favoarea populației românești, dar se observă și un declin demografic, astfel încât la 1916 erau înregistrați în Pazarlia 735 români, 88 turci și tătari, 7 greci, 3 armeni, iar la 1922 – 612 români, 15 turci și tătari, 3 greci și 1 armean.⁷

Cu privire la numărul gospodăriilor din Pazarlia, din aceeași sursă statistică aflăm că, în 1916 erau înregistrate 25 de case cu o cameră, 103 case cu două camere, 27 cu mai multe și 236 garduri și șoproane. În 1922 erau 47 de case cu o cameră, 25 case cu două camere, 2 cu mai multe și 33 de anexe gospodărești.⁸

Din punct de vedere al populației, după Războiul de Independență și parțiala emigrație a tătarilor din Turcia „prin 1886”, satul a fost populat cu români veniți din stânga Dunării.⁹

Potrivit datelor albumului monografic al comunei Tîrgușor – alcătuit pe baza informațiilor culese de preotul Gheorghe I. Grigoraș, care le-a inserat în anul 1909 într-o monografie a comunei Pazarlia -, chiar în 1878 câteva familii de mocani veniți din satul Siliștea (jud. Sibiu) se așează cu turmele lor în vecinătatea satului, iar după câțiva ani își construiesc locuințe în sat. Aceste familii – Bârzan, Topârceanu, Munteanu, Coșman – sunt primii români așezați în Pazarlia.¹⁰

În anul 1886, au venit 16 familii din județul Râmnicu-Sărat și 5 familii din județul Brăila. Ei au primit câte 25 ha pământ de cultură și loc de casă în vatra satului. În anii următori, au venit și alte familii

de români, astfel încât în anul 1909, satul număra 126 familii de români și 12 familii de tătari.¹¹

În 1868, ca urmare a reorganizării administrative a județului Constanța, comunei Tîrgușor i-au fost incluse alături de Casian și Mireasa și satele Grădina (Toxof, în același an desființat ca și comună) și Cheia. Grădina a redevenit comună în anul 2005, primind în subordine administrativă satele Cheia și Casian.

Din anul 1930, când s-au schimbat denumirile turcești ale localităților dobrogene, comuna Pazarlia a primit numele de Tîrgușor (scris cu „â” din „a”), iar din 1956 apare scris cu „î” din „i”, așa cum se întâlnește astăzi în documentele de stat.

În prezent, suprafața comunei Tîrgușor este de 9.809 ha, din care vatra satului este ocupată de 452 ha. Populația comunei este de 1.788 locuitori, din care în Tîrgușor sunt 1.450 de locuitori, iar în satul Mireasa (singurul dependent administrativ de comună) – 338 de locuitori.¹²

În localitate există o biserică ortodoxă cu hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena”, ridicată între anii 1889-1905,¹³ și o geamie construită în 1875 și reconstruită în 1905.¹⁴

Școala a fost înființată în local propriu, clădit în 1910.¹⁵

Din *Expunerea prefectului N.T. Negulescu cu privire la situația județului Constanța între anii 1916 și 1922-1923*, aflăm că pe raza comunei Pazarlia se afla o carieră de piatră „pe mereaua satului Esteru, proprietatea statului, din care se extrag anual 1.000 m³ de piatră albă.”¹⁶ Din aceeași situație statistică reiese că, la 1916, în Pazarlia erau 140 de fântâni, „toate construite din piatră și bine întreținute”, iar în 1922, numai 42, „toate cu cumpănă”.¹⁷

Din punct de vedere al arhitecturii populare, așezarea se caracterizează prin prezența modelului tradițional dobrogean al casei cu trei încăperi – cameră de locuit, tindă (sală) și cameră curată – în două variante: cu prispă pe toată lungimea fațadei și pe una din laturi și cu tindă retrasă și prispă îngustă numai în dreptul acesteia.

Se întâlnesc și case care au avut inițial planul de locuință bicelulară, cu încăpere de locuit și tindă retrasă, cu prispă îngustă numai în fața acesteia. Ulterior, acestui spațiu de locuire redus i s-au alipit lateral și în spate alte încăperi sub aplecători, rezultate din prelungirea acoperișului. Tipul de casă bicelulară este mai rar întâlnită în satele dobrogene, caracterizând populația mai puțin înstărită a satului.

Locuința trichelulară cu prispă pe toată lungimea fațadei și pe una din laturi este cel mai

vechi tip de casă întâlnit la Tîrgușor. Vechimea acestora este de la începutul secolului al XX-lea și sunt construite de meșteri locali. Prezintă în spatele casei aplecătoare rezultată din prelungirea în pantă a acoperișului, compartimentată astfel încât să se adauge spații de locuit, depozitare și preparare a hranei (bucătăria). Acoperișul este în 4 ape și învelitoarea din țiglă. Prisele sunt, în ambele cazuri, din piatră, lipite cu pământ. Soclul și prisele au înălțimi variabile în funcție de configurația solului, astfel încât partea din spate apare mai înaltă decât cea din față, deși este aflată sub aplecătoare. Aceste două case păstrează fațadele lipite cu pământ și văruiate, stâlpii din lemn care susțin acoperișul, parapetul din scânduri și parțial tâmplăria originală.

A doua variantă de locuință trichelulară are tinda retrasă, mai îngustă decât încăperile laterale și prispa neîngrădită de parapet, numai în dreptul tindei. Prispa este marcată de coloane de zidărie cu arcade. Casele de acest tip prezintă aplecătoare în spatele casei, rezultată din prelungirea în pantă a acoperișului, sau au fost adăugate alte încăperi, în continuarea camerelor, extinzându-se asupra acestora și acoperișul în 4 ape.

Sub influența modelelor urbane, casele cu prispă retrasă au suferit în unele cazuri modificări ale fațadei, adăugându-se în dreptul prispei un balcon zidit. Acesta nu reprezintă decât o marcă de intrării, creând o ieșire în rezalit cu o lățime de până la 1 m. Balcoanele zidite pe lateral, prezintă 2-4 coloane, arcade și uneori frontoane cu elemente decorative.

Deși în prezent casele din Tîrgușor nu mai păstrează aspectul tradițional, în special datorită renovării fațadelor, tencuirii acestora cu terasit din ciment, schimbării tâmplăriei originale și a învelitorilor, la construirea acestora s-au folosit materiale și tehnici tradiționale. Fundația și soclul se executau din piatră de carieră adusă din „Gura Dobrogei”, chirpicii se turnau în „chirpicare” de lemn și se folosea „pământ negru adus de pe ceair”. Cei mai puțin înstăriți își construiau case din paiantă cu un cofraj de lemn și cocoloașe din pământ. În anii Primului Război Mondial, în comună exista cărămidăria lui Aneste „Grecul”, care producea și olană, iar în această perioadă s-au clădit case chiar din cărămidă.¹⁸

NOTE:

1. *Carta verde a județului Constanța*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2000, p. 266.
2. N.T.Negulescu, *Județul Constanța în anii 1916 și 1922 / 923*, Tipografia „Victoria”, Constanța, 1924, p. 160.
3. Anca Ghiață, *Toponimie și geografie istorică în Dobrogea medievală și modernă*, în „Memoriile secției de științe istorice”, seria IV, tom V, 1980, Ed. Academiei R.S.R., București, 1982, p. 54.
4. Grigore Dănescu, *Dicționarul geografic, statistic, economic și istoric al județului Constanța*, Tipografia și Fonderia de Litere „Thoma Basilescu”, București, 1897, p. 641.
5. *Ibidem*, p. 642.
6. *Ibidem*, p. 642.
7. N.T. Negulescu, *op. cit.*, p. 161.
8. *Ibidem*, p. 164.
9. *Ibidem*, p. 160.
10. Mihail Șerbănescu, *Comuna Tîrgușor, județul Constanța*, Ed. Romart Design, 2007, *passim*.
11. *Ibidem*, *passim*.
12. *Ibidem*, *passim*.
13. Argentina Bărbulescu, „Arhitectură – biserici sătești” în *Dobrogea. Studiu etnografic. Românii autohtoni*, vol. I, coord. Maria Magiru, Muzeul de Artă Populară Constanța, 2003, p. 125.
14. N. T. Negulescu, *op. cit.*, p. 165.
15. *Ibidem*, p. 164.
16. *Ibidem*, p. 166.
17. *Ibidem*, p. 167.
18. Argentina Bărbulescu, *op. cit.*, p. 86.

Tîrgușor - Casa nr. 1 (foto)

Proprietar: chiriași; Proprietari anteriori: Oprea Chira; Adresă: str. Brîndușei nr. 17; Vechime: începutul secolului al XX-lea, constructori români; Sisteme de construcție, materiale: Fundație: piatră de carieră; Soclu: piatră de carieră, lipit cu pământ, văruiț, puțin înălțat; Pereți: chirpici, lipiți cu pământ, văruiți cu alb și bej; Șarpantă: lemn; Învelitoare: țiglă, pazie cu traforuri; Tipul de plan: Locuință trichelulară cu două încăperi laterale și tindă mediană retrasă în rezalit. Prezintă prispă pe toată lungimea fațadei și pe latura stângă a casei. Este din piatră și pământ

bătut, lipită cu pământ, puțin înălțată de la nivelul solului la fațadă și mai îngustă pe latura stângă. Prispă este îngrădită cu parapet de scânduri și prezintă stâlpi de lemn care susțin acoperișul. Lemnăria este vopsită cu verde. În spatele casei, sub aplecătoarea rezultată din prelungirea acoperișului în pantă, au fost adăugate trei încăperi ("polată") cu funcție de magazie, bucătărie (unde există sobă cu plită) și încăpere de locuit. Camerele au podea din pământ, tavane cu grinzi în încăperile din față și sunt lipite cu pământ în încăperile de sub aplecătoare.

Tîrgușor - Casa nr. 2 (foto)

Proprietar: Lovin Constantin, n. 1953, de 12 ani locuiește în această casă. Proprietari anteriori: Niță Constantin; casa a aparținut părinților săi; Vechime: al doilea deceniu al secolului al XX-lea; meșteri locali; Sisteme de construcție, materiale: Fundație: piatră; Soclu: piatră, cu înălțimi variabile, adaptat terenului în pantă, tencuit cu ciment; Pereți: chirpici, lipiți cu pământ, tencuiți cu terasit gri, elemente decorative vopsite cu verde; Casa a fost renovată în 1964, când s-a modificat și planul inițial. Șarpantă: lemn; Acoperiș: inițial în 4 ape, în prezent în 3 ape;

Învelitoare: țiglă; Tipul de plan: Locuință tricamerală cu tindă retrasă și prispă îngustă în fața acesteia. Prispă are parapet din zidărie și este marcată prin două coloane și trei arcade de zidărie, vopsite cu verde. În continuarea casei a fost anexată ulterior a patra încăpere cu rol de bucătărie de vară, cu aplecătoare în spate ("polată"), unde se pregătește hrana la soba cu plită. Podul se întinde peste toată casa, accesul făcându-se pe o latură a acesteia, dinspre curte, cu ajutorul unei scări mobile.

Tîrgușor - Casa nr. 3 (foto)

Locuință trixelulară cu tindă mediană retrasă și două încăperi laterale, cu prispă îngustă în fața tindei, marcată de patru coloane și trei arcade

de zidărie. Anul construcției – 1934 – este inscripționat în zidăria de deasupra arcadei.

Tîrgușor – Casa nr.1

Tîrgușor – Casa nr.1 - fațadă

Tîrgușor – Casa nr.2

Tîrgușor – Casa nr.3

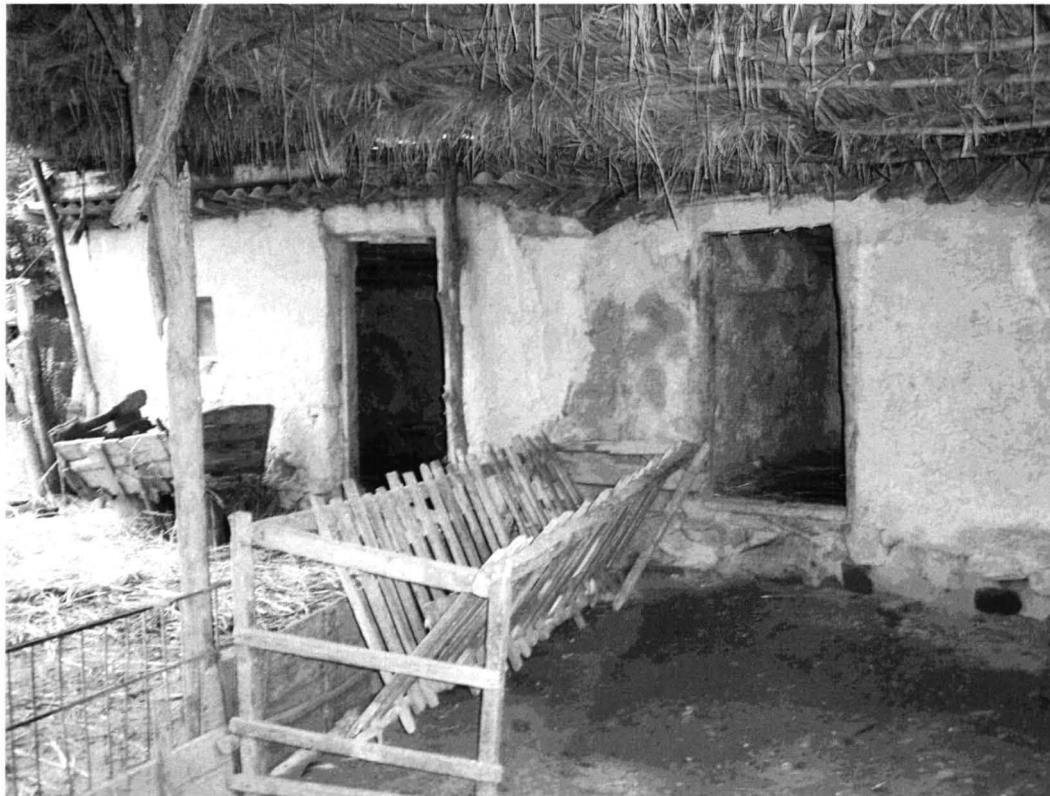

Tîrgușor – Case

Tîrgușor - Case

Grădina – imagini din gospodărie

Grădina – imagini din gospodărie

Tîrgușor – imagini din gospodărie

Tîrgușor – imagini din gospodărie